

แนวทางการดูแลสุขภาพชุมชน ด้วยองค์ความรู้ด้านการแพทย์ทางเลือก

องค์การอนามัยโลก WHO ได้ให้คำจำกัดความ การแพทย์ทางเลือก ได้แก่ Complementary and Alternative Medicine หรือ CAM กำหนดคำจำกัดความของคำว่า CAM ในปี ค.ศ. 2003 มีการจำแนกการแพทย์ทางเลือกได้หลายแบบ ซึ่งการจำแนกตามการนำไปใช้มีดังนี้ Complementary Medicine คือ การแพทย์ทางเลือกที่นำไปใช้เสริมหรือใช้ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และ Alternative Medicine คือ การแพทย์ทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ทดแทนการแพทย์แผนปัจจุบัน เนื่องจากไม่สามารถบำบัดรักษาได้ด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันได้ในขณะนั้น เช่น กรณีผู้ป่วยแพ้ยาลงไม่สามารถรักษาได้ด้วยยา เป็นต้น หรือผู้ป่วยอยู่ในระยะสุดท้ายที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน 2

แนวความคิดดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือก เป็นการดูแลสุขภาพที่มุ่งเน้นให้เกิดสุขภาพที่ดีโดยพิจารณาถึงทุก ๆ องค์ประกอบในร่างกาย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณและสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดจะต้องสานสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีดุลยภาพ ดังนั้นการดูแลสุขภาพจะไม่เน้นไปที่รักษาเพียงอย่างเดียว จะมุ่งเน้นให้ครอบคลุมทุกมิติเพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของประชาชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการแพทย์ทางเลือกที่จะนำไปใช้ในดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนมีดังนี้

1. หลักสุขภาพดีวิถีใหม่ วิถีธรรม วิถีไทย (3ส. 3อ. 1น.) ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ
2. การสร้างเสริมสุขภาพด้วยสมาริบำบัด SKT
3. สุขกาย สุขใจ ฉบับผู้สูงวัยด้วย “โยคะ”
4. การปรับสมดุลร่างกายด้วยมณีเวช
5. การใช้สมุนไพรในโรงเรียน

หลักสุขภาพดี วิถีใหม่ วิถีธรรม วิถีไทย ทุกกลุ่มวัย

3ส.

สวดมนต์

เกิดสารสูงซีโรโทนิน
ลดความเครียด ซึมเศร้า
นอนหลับดี ความจำดี

สมาธิ

เกิดสารสูงเมลาโทนิน จิตตั้งมั่น สงบ
ลดความเครียด นอนหลับดี
เพิ่มภูมิต้านทาน ป้องกันและรักษาโรค

สนทนารธรรม

สื่อสาร พูดคุย ฉลาด รู้เท่าทัน
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

อาหาร วิถีธรรม

บริโภคพอประมาณ
ครบตามหลักโภชนาการ
มีสติ ลดหวาน มัน เค็ม

ออกกำลังกาย วิถีธรรม

เคลื่อนไหวร่างกาย
ด้วยสติสัมปชัญญะ
เช่น โยคะ มณีเวช

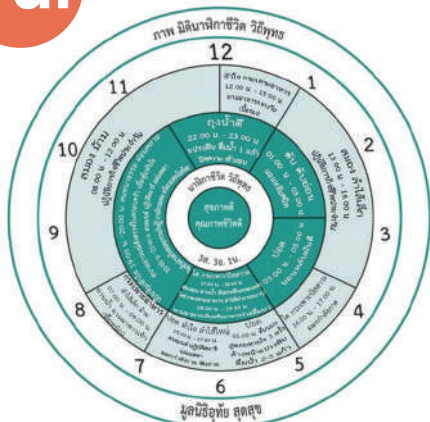

3อ.

อารมณ์ วิถีธรรม

ปล่อยวาง
สังสรรค์ สามัคคี

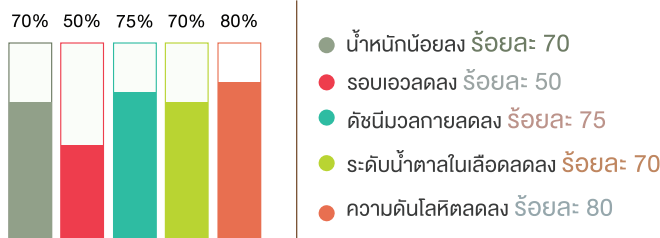
1น.

ที่มา : www.uthaiss.org

การใช้ช่วงเวลาตามนาฬิกาในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน
ให้มี 3ส. 3อ. 1น. และการะงานตามความรับผิดชอบ
ด้วยการมีสติ สมาธิ ทำกับตลอดเวลา

สรุปผลการปฏิบัติตาม 3ส. 3อ. 1น.

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

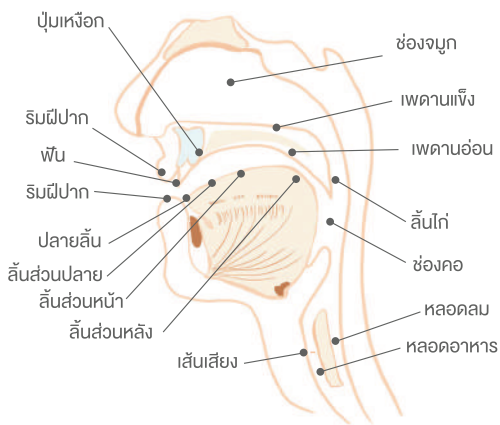
@qxd6247f

www.thaicam.go.th

สวดมนต์

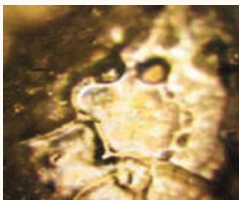
การสวดมนต์ เสียงเบาๆ ซ้ำ ๆ
สม่ำเสมอ 15 นาทีขึ้นไป จะทำให้สมอง
ผลิตสารสื่อประสาทที่มีผลดีต่อสุขภาพ

การสวดมนต์ ออกเสียง จะทำให้เกิดคลื่นเสียงไปกระทบระบบประสาทส่วนกลาง การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ถูกกระตุ้นให้เกิดภาวะสมดุล ในร่างกาย จิตใจ สามารถบำบัดโรคได้

ผลึกน้ำหัสจรรย์ : เสียงสวดมนต์

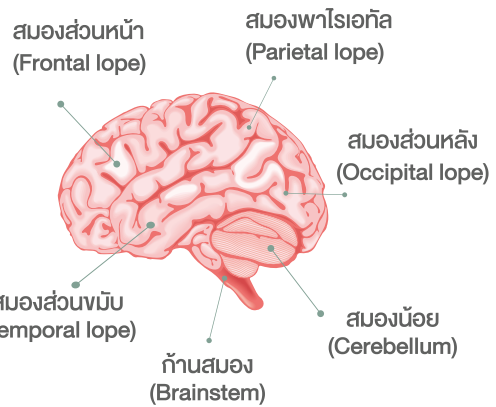
ดร.มาซารุ เอโมโตะ ศึกษาทดลอง การเปลี่ยนแปลงของผลึกน้ำ กับการสวดมนต์ คำพูด และเสียงดนตรี

1
รูปผลึกน้ำ
ก่อนนำมาสวดมนต์
ที่มา : www.vstarproject.com

2
รูปผลึกน้ำ
หลังผ่านการสวดมนต์
ที่มา : www.vstarproject.com

ก้านสมอง จะหลั่งสารสื่อประสาทซีโรโทนิน (Serotonin) เพิ่มขึ้น ซึ่งมีฤทธิ์คล้ายยานอนหลับ ช่วยทักษะการเรียนรู้ ลดความเครียด ลดอาการซึมเศร้า ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความดันโลหิต

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ส 2 ส มารี

การเจริญสมาธิ

การกระทำให้เกิดภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด คือ การที่จิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน โดยพิจารณาสิ่งนั้นอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งในสิ่งนั้น

การปฏิบัติสมาธิ

จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับด้วยเสมอ

จิตเป็นสมาธิ

1

ความดันและอัตราการหายใจลดลง

2

หัวใจเต้นช้าลง

3

คลื่นสมองช้า และเป็นระเบียบขึ้น

5

การตั้งตัว
ของกล้ามเนื้อลดลง

4

การเผาผลาญอาหาร
ในร่างกายลดลง

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ส ๓ สนทนารธรรม

การสนทนารธรรม

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสื่อสารสองทางระหว่าง 2 คน หรือมากกว่า ซึ่งรวมถึงการปรึกษา หรือซักถามเรื่องที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสนใจในความรู้ หรือประสบการณ์เพิ่มเติมหรือแก้ไขปัญหาข้อข้องใจ

หัวข้อสนทนารธรรม

หลักการของพุทธศาสนา ความรู้ และการปฏิบัติด้านการแพทย์/สาธารณสุข การดำเนินวิถีชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาชีวิตตนเองครอบครัวและชุมชน

ผู้ร่วมสนทนา/ปรึกษารหรือ

ผู้มีความรู้
มีประสบการณ์ในเรื่องที่สนทนา

- พระภิกษุ
- ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง
- ผู้ที่เคารพนับถือ
- เพื่อนบ้าน
- ผู้นำหมู่บ้าน
- ประชาชนชาวบ้าน
- บุคคลในครอบครัว

คุณประโยชน์

- การเรียนรู้และเผยแพร่/การจรรโลง พระพุทธศาสนาให้มั่นคง
- การเพิ่มพูนความรู้และได้ข้อมูล ที่ทันสมัยในการดำเนินชีวิต
- การแก้ไขปัญหาชีวิต ทำให้ครอบครัว และชุมชนเข้มแข็ง และสามัคคี

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

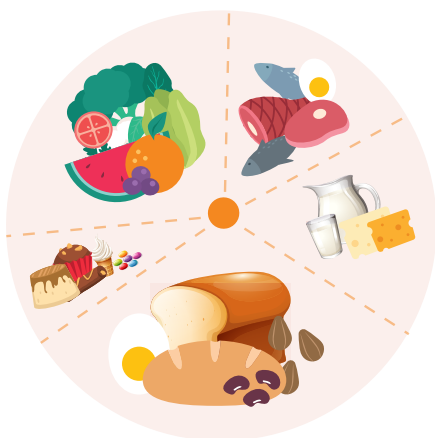
@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

อ 1 | อาหาร วิถีธรรม

อาหาร วิถีธรรม หมายถึง การรับประทานอาหาร
ให้ได้สารอาหารครบตามหลักโภชนาการในปริมาณพอประมาณ
และสัดส่วนที่เหมาะสม

หลักการที่นำมาใช้ คือ การสร้างสติระลึกรู้

โภชนมิตตัญญูตา

การรู้จักพิจารณาปริมาณ
อาหารก่อนบริโภค

มิชฌิมาปฏิปทา

การรับประทานอาหาร
แต่พอประมาณ

โยนิโสมนสิการ

พิจารณาถึงประโยชน์และโทษของอาหาร
เช่น รสหวาน มัน เค็ม ทำให้เกิด
โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง

การรับประทานอาหารที่มีประสิทธิภาพ

รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ใน 1 วัน เพิ่มผักผลไม้ตามฤดูกาล
กินหลากหลาย หลากรส มีปริมาณ 400 กรัมต่อคนต่อวัน
“เพิ่มผัก ลดเกลือ เนื้อน้อย ด้อยมัน น้ำตาลต่ำ”

จัดจานสัดส่วน 2:1:1 อาหารที่มีผักและผลไม้
รสหวานน้อย 2 ส่วน โปรตีน 1 ส่วน และข้าวแป้ง 1 ส่วน

ลดหวาน มัน เค็ม ตามสัดส่วน 6:6:1 (ช้อนชา)

เลือกกิน กินพอดี กินเป็นเวลา

สัดส่วนอาหารแต่ละมือคือ : **หนักเช้า เบาเที่ยง เลี่ยงเย็น เว้นดึก**

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

๑๒ ออกกำลังกาย วิถีธรรม

ออกกำลังกาย วิถีธรรม

หมายถึง การออกกำลังกายที่ใช้สติกับการเคลื่อนไหวตลอดเวลา

หลักธรรมที่นำมาใช้

คือ การมีสติแน่วแน่อยู่กับการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

สร้างสมาธิ กระตุ้นสมอง ให้หลัง สารเบต้า-เอนโดรฟิน “มอร์ฟินในสมอง” ที่มีประสิทธิผล ดังนี้

สร้างความทนทานต่อความเครียด
ความเจ็บปวด

หนุนระบบภูมิคุ้มกัน
และช่วยลดความเสี่ยงการเติบโตของมะเร็ง

เพิ่มอารมณ์และส่งเสริม
ความรู้สึกผ่อนคลาย
บรรเทาอาการซึมเศร้า

ชะลอความแก่ของร่างกายให้สูงขึ้น
เพิ่มสมรรถนะในการบำบัดโรค
ตามธรรมชาติ

ควรออกกำลังกายให้ได้ถึงระดับหนักพอควรหรือระดับปานกลาง

หมายถึง การออกแรงจนทำให้รู้สึกเหนื่อยหรือน้อยกว่าปกติพอควร โดยหายใจเร็วขึ้นกว่าปกติเล็กน้อยไม่ถึงกับหอบ หรือขณะออกกำลังกายสามารถพูดคุยได้จบประโยคและรู้เรื่อง

ควรออกกำลังกายให้ได้อย่างน้อย 30 นาที สัปดาห์ละ 5 วัน หลังการออกกำลังกายควรมีการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ และพักผ่อนเพื่อความยืดหยุ่นเหมาะแก่การทำงาน

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

๑ 3

อารมณ์ วิถีธรรม

อารมณ์ วิถีธรรม

หมายถึง การแสดงออกทางภาวะจิตใจ ต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกขึ้น ทั้งสุขและทุกข์

อารมณ์ทุกข์ อาการซึมเศร้า โกรธ ก้าวร้าว (ทำให้สารอะดรีนาลีนหลั่ง ส่งผลต่อ กล้ามเนื้อหลอดเลือดหัวใจบีบตัวมากขึ้น อัตราการเต้นของหัวใจสูงขึ้น ทำให้ความดันเลือดสูง ควบคุมได้ยาก **ภาวะความเครียด**เรื้อรังทำให้ระดับน้ำตาลในกระแสเลือดสูงอย่างต่อเนื่อง

หลักธรรมที่นำมาใช้ คือ การน้อมนำหลักธรรมของศาสนา มาปรับอารมณ์และเสริมจิตใจให้มีพลัง **จัดการอารมณ์ได้**

อารมณ์วิถีธรรมกับการเจริญสติ

การฝึกสติ ทำให้มีทัศนคติทางบวกมากขึ้น รับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี มีความจำดี ใจสงบ มีความสุข อารมณ์คงที่ ไม่แปรปรวนง่าย

การเจริญสติอยู่กับปัจจุบัน เป็นการพ่วง ความใส่ใจของตนไปที่อารมณ์ ความคิด และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น โดยตั้งใจ ยอมรับ ไม่มีการตัดสิน

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

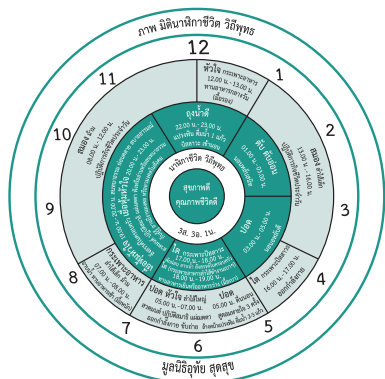

www.thaicam.go.th

นาฬิกาชีวิต

การทำกิจวัตรประจำวัน การสวดมนต์ เจริญสมาธิ สันทนาการ (3ส.) การรับประทาน **อาหารพอเพียง ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ปรับอารมณ์แจ่มใส (3อ.)** ผสมผสานการเรียนรู้จนเป็นนิสัยอย่างมีดุลยภาพ กับการทำงานของอวัยวะสำคัญในร่างกาย ทำให้สุขภาพและคุณภาพชีวิตสมบูรณ์ตามนาฬิกาชีวิต

กิจวัตรประจำวันตามนาฬิกาชีวิต

05.00 – 07.00 น.

ตื่นนอน สูดลมหายใจเข้า-ออก 3 ครั้ง ล้างหน้า แปรงฟัน ดื่มน้ำอุ่นช่วยขับถ่ายอุจจาระ

ปอด ลำไส้ใหญ่

07.00 – 08.00 น.

อาบน้ำ รับประทานอาหารเช้า (มือหนัก)

กระเพาะอาหาร

08.00 – 12.00 น.

ปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวัน ทำงาน ทำกิจกรรม

ม้าม

12.00 – 13.00 น.

รับประทานอาหารกลางวัน (มือรอง) หลีกเลี่ยงความเครียดทั้งปวง นอนพักกลางวัน

หัวใจ

13.00 – 16.00 น.

ปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวัน เป็นเวลาของการย่อยและดูดซึม

ลำไส้เล็ก

16.00 – 17.00 น.

ออกกำลังกายทำให้เหงื่อออก ดื่มน้ำช่วยขับปัสสาวะ

กระเพาะปัสสาวะ

17.00 – 18.00 น.

พักผ่อน อาบน้ำ สวดมนต์ในครอบครัว

ไต

18.00 – 19.00 น.

รับประทานอาหารเย็นหรืออาหารว่าง (มือเบา) หลีกเลี่ยงอาหารเค็ม

ไต

19.00 – 22.00 น.

พักผ่อน ผ่อนคลาย สบายอารมณ์ สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ ทำร่างกายให้อบอุ่น

เยื่อหุ้มหัวใจ

22.00 – 23.00 น.

แปรงฟัน ดื่มน้ำ 1 แก้ว ปัสสาวะ เข้านอน

ถุงน้ำดี

01.00 – 03.00 น.

นอนหลับให้สนิท

ตับ

03.00 – 05.00 น.

นอนหลับลึก

ปอด

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

การสร้างเสริมสุขภาพด้วย

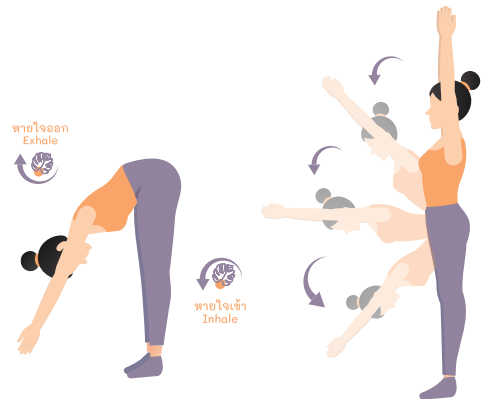
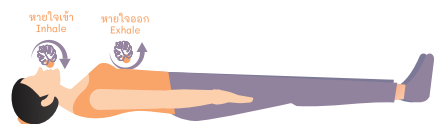
สมาธิบำบัด SKT

สมาธิบำบัด SKT เป็นการนำเทคนิคของการทำสมาธิแบบอานาปานสติ โยคะ ซึ่งกึ่งการออกกำลังกายแบบยืดเหยียด การหายใจ มาผสมผสานกันในการปฏิบัติแบบกายประสานจิตในการเยียวยาสุขภาพ

ผู้คิดค้นและเจ้าของลิขสิทธิ์

รศ.ดร. สมพร กันทรคุชฎี เตรียมชัยศรี

ผลดีต่อการทำงาน ของระบบประสาทส่วนกลาง ระบบประสาทส่วนปลาย ระบบประสาทอัตโนมัติ ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ระบบไหลเวียนเลือด อารมณ์และพฤติกรรม และระบบอื่น ๆ ในร่างกาย ได้เป็นอย่างดี

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

การฝึกสมาธิบำบัด SKT

สมาธิบำบัด SKT
เยียวยาการติดเชื้อ COVID-19

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

สูงกาย สบายใจ “ฉบับผู้สูงวัย”

ด้วย “โยคะ”

นิยามของโยคะ

โยคะ คือ การรวมกายและจิตใจของผู้ฝึกเข้าด้วยกัน
นั่นหมายถึงการมีสติรู้อยู่กับกายตลอดเวลา

การฝึกโยคะ เป็นการฝึกให้ร่างกายและจิตใจ ทำงาน
อย่างเป็นระเบียบ และเป็นกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้
ที่จะดำรงชีวิตอย่างเป็นองค์รวมให้มากที่สุด รวมไปถึง
การทำความรู้จักตัวตนของตนเอง ช่วยลดหรือจัด
สภาวะต่างๆ ที่บั่นทอนความเป็นอยู่อย่างองค์รวม

โยคะให้ความสำคัญ กับเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยให้
มนุษย์รู้จักมูลเหตุทุกชนิดที่ขาดสมดุลอันก่อให้เกิด
ความเจ็บป่วยและจัดปรับให้คืนสู่ ความเป็นปกติ

การศึกษาโยคะกับการบำบัดโรค มีการศึกษา
มาพอสมควร งานวิจัยส่วนใหญ่จะใช้เทคนิค **การฝึก
อาสนะ (การฝึกท่าทางกาย)** การหายใจและสมาธิร่วมกัน
ในการบำบัดโรค โดยการเหยียดแล้วคลายสลับกันไป

ที่มา : คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

หลัก 5 ประการของ “โยคะ”

อาหารดี

ออกกำลังกายดี

คือ ท่าบริหาร
ต้องทำให้เหมาะสม
กับวัย และตาม
จริตนิสัย

อากาศดี

คือ การฝึกกระบวนการหายใจนั่นเอง

อารมณ์ดี

ส่งผลให้จิตใจดี

รู้วิธีผ่อนคลาย

เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกท่าที่ผ่อนคลาย
ซึ่งส่งผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย

ที่มา : คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

7 ประโยชน์ของการฝึกโยคะ

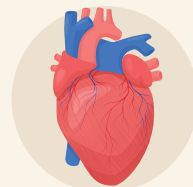
โยคะช่วยเพิ่มความยืดหยุ่น ความแข็งแรง
ให้กับกระดูกสันหลังที่ทำหน้าที่ปกป้อง
ระบบประสาทของร่างกายและข้อต่อต่าง ๆ

การทำท่าโยคะเป็นการนวดอวัยวะต่างๆ
ภายในทรวงอก และช่องท้อง ทำให้อวัยวะต่าง ๆ
ทำงานได้ดี

โยคะส่งผลดีต่อการทำงานของระบบต่าง ๆ
ภายในร่างกาย เช่น ระบบฮอร์โมน
ระบบรักษาความสมดุลภายใน สภาวะอารมณ์ เป็นต้น

การทำโยคะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการไหลเวียนเลือด
ไปหล่อเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ทำให้ได้รับสารอาหาร
และออกซิเจนที่เลือดนำมาได้อย่างเต็มที่

การทำโยคะเป็นการเหยียดยึดอวัยวะ
ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย รวมถึงกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น
ข้อต่อต่าง ๆ ทำให้อวัยวะคงอยู่ในสภาวะ
ที่ควรจะเป็นตามธรรมชาติ

การฝึกโยคะที่มีการเคลื่อนไหวด้วยสติ ผสมผสาน
กับการควบคุมลมหายใจ ทำให้เกิดความสงบนิ่ง
ร่างกายทุกส่วนได้รับการผ่อนคลาย
ลดความตึงเครียด

การฝึกโยคะเป็นการปฏิบัติไปสู่สมาธิ มีสติรู้ตัวติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง
จิตเป็นสมาธิได้ง่าย สมาธิทำให้จิตใจสูง มีความคิดสร้างสรรค์

ที่มา : คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ข้อแนะนำในการฝึกโยคะ

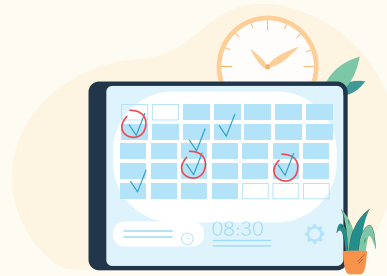
1

การฝึกโยคะให้ฝึกในท่าที่สามารถทำได้ก่อน เมื่อได้แล้วจึงค่อยพยายามทำท่าอื่นต่อไปอีก โดยทำอย่างช้าๆ และใช้แรงน้อย

2

การฝึกควรทำอย่างต่อเนื่อง และทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจะเกิดประโยชน์ ยิ่งทำติดต่อกันเป็นเวลานานเท่าไร ก็ยิ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของตนเองมากเท่านั้น

3

หากรู้สึกเหนื่อยให้ทำท่าพักผ่อน ในระหว่างการฝึกโยคะ อย่างน้อย 1 นาที หรือจนหายเหนื่อยแล้วค่อยฝึกต่อ ไม่ควรฝึกต่อเนื่องไปตลอด

4

หากเกิดความรู้สึกเจ็บปวดที่ขาและแขน ให้ใช้น้ำอุ่นประคบหรือนวดเบาๆ และพักผ่อน 1-2 นาที แล้วทำต่อไปได้

5

การหายใจระหว่างการฝึกโยคะ ให้หายใจออกให้ถูกต้องและช้าๆ ทางรูจมูก ไม่หายใจทางปาก

6

หลังจากการเลิกฝึกโยคะ แล้วพักในท่าศพอย่างน้อย 10 -15 นาที เพื่อเป็นการเก็บพลังที่ได้จากการฝึกโยคะ

7

การฝึกโยคะควรใช้ทั้งกล้ามเนื้อ อวัยวะภายใน และประสาทสัมผัสควบคู่กันไป

ที่มา : คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

11 ข้อปฏิบัติทั่วไป ก่อนและหลัง การฝึกโยคะ

1

ในระยะเริ่มต้น ควรฝึกกับ**ผู้เชี่ยวชาญ** โดยตรง หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของ**ผู้ฝึกสอน** ในระยะแรกจนเข้าใจ และสามารถฝึกได้เอง

2

ควรฝึกไปที่ละขั้นตอนจาก**ท่าง่ายๆ** ซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ และจึงฝึกท่ายากตามลำดับ โดนไม่ฝืนหรือหักโหม

3

ควรฝึกก่อนหรือหลังรับประทานอาหารประมาณ **2 - 3 ชั่วโมง**

4

การแต่งกาย ควรสวมเสื้อผ้าที่ยืดหยุ่นได้ดี ให้ความรู้สึกสบายตัว เพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนไหว ไม่ควรสวมแว่นตา นาฬิกา และเครื่องประดับใดๆ

5

สถานที่ฝึกสงบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ปราศจากเสียงรบกวน เพื่อให้เกิดสมาธิได้ดี

6

ควรฝึกบน**พรมที่เรียบ แห้ง มีเบาะรอง** ไม่หนา ไม่อ่อนนุ่มจนเกินไป

7

ควรจับถ่ายอุจจาระ และปัสสาวะ ก่อนการฝึกทุกครั้ง

8

ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพหรือมีโรคประจำตัว ควรปรึกษาแพทย์ก่อนการฝึก และแจ้งผู้ฝึกสอนทุกครั้ง เพื่อทำการฝึกด้วยความระมัดระวัง

9

ในระหว่างการฝึกท่าโยคะ **ต้องมีสมาธิ ควบคุมลมหายใจให้ถูกต้อง** ไปตามการเคลื่อนไหวของท่า

10

หลังออกกำลังกายอื่น ๆ มาแล้วนั้น ก่อนฝึกโยคะควร**เว้นระยะห่างอย่างน้อย 30 นาที**

11

ควรงดการฝึกโยคะ ในช่วงที่มีประจำเดือน

ที่มา : คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

สุงกาย สบายใจ “ฉบับผู้สูงวัย”

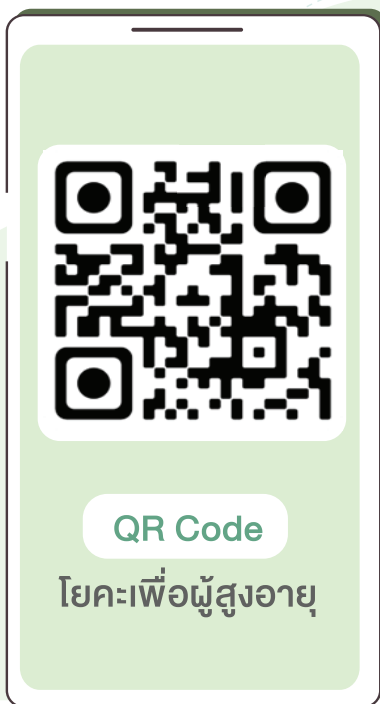

ด้วย “โยคะ”

หนังสือ
“คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงวัย”

ท่ากายบริหารแบบโยคะสำหรับผู้สูงวัย

SCAN ได้เลย

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่ 1 ท่าไหว้สวัสดี หรือ ท่ารำละคร

รูปที่ 1	ให้ยืนเท่ากันนานกันเป็นเลข 11 ให้พนมมือประสานบริเวณกลางหน้าอก ให้มือพนมประสานกันแน่น และให้ข้อมือองตั้งฉากกับแขน กดแน่นพอสมควร มือทั้งสองอยู่ห่างหน้าอกเล็กน้อยหายใจเข้าช้าๆ
รูปที่ 2	ประสานมือ 2 ข้าง
รูปที่ 3	ดันมือทั้ง 2 ลงตรงๆ จนข้อศอกตรงทั้ง 2 ข้าง หายใจออกช้าๆ
รูปที่ 4-5	ยกมือทั้ง 2 ข้างขึ้นเหนือศีรษะ โดยไม่องข้อศอกให้สูงที่สุด มองตามมือ พร้อมหายใจเข้าช้า ๆ ให้เต็มปอด
รูปที่ 6	แยกมือทั้ง 2 ข้างออกจากกัน ให้ข้อมือเอนออก 90 องศา คล้ายท่ารำละคร พายมือ ทั้ง 2 ไปด้านหลังเท่าที่ทำได้ พร้อมหายใจออกช้าๆ
รูปที่ 7	ลดแขนลงมาจนแนบกับลำตัวโดยไม่องข้อศอก

จบท่าที่ 1 ให้ทำซ้ำ ๆ 3 ครั้ง

“ แก้วปอดโหล่ ปวดต้นคอ เวียนศีรษะ ”

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

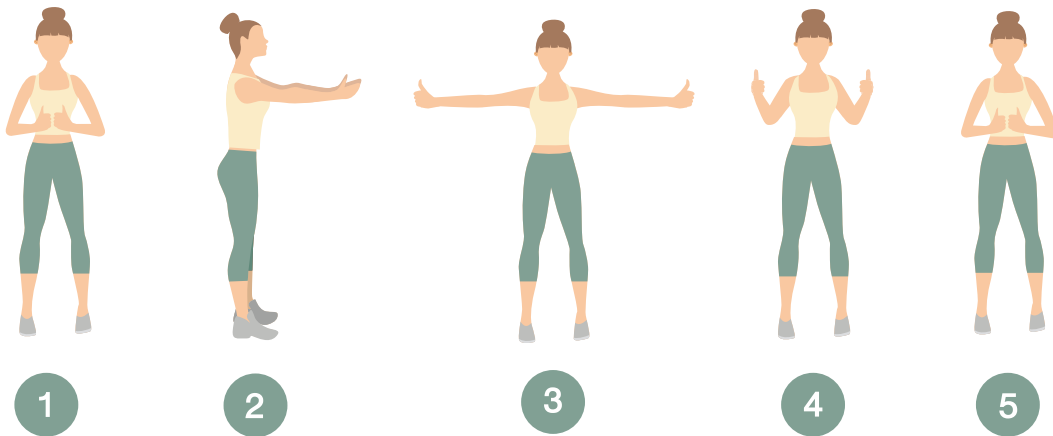

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่ 2 ท่าไม้แป้ง

- รูปที่ 1 ท่ามือทัก 2 ตั้งตรงข้างหน้า คล้ายจับก่อนไม้ที่ตั้งฉากกับพื้น ข้อมือทัก 2 แอ่นออกเล็กน้อย ยกมือสูงระดับไหล่ มือทัก 2 ห่างกันประมาณ หนึ่งฝ่ามือหายใจเข้าช้า ๆ
- รูปที่ 2 ดันมือทัก 2 ไปข้างหน้าตรงๆ หายใจออกช้าๆ พร้อมกับกางแขนออก
- รูปที่ 3 เมื่อกางแขนออกจากกันจนสุด ให้งอข้อศอก ดึงกลับไปข้างหลัง พยายามให้ก่อนแขน อยู่ระดับไหล่ ตอนดึงกลับ ดึงกลับช้าๆ หายใจออกช้าๆ
- รูปที่ 4 เมื่อสุดแขน ก็แยกมือทัก 2 ออกจากกัน เหมือนปิดม่าน ข้อศอกตั้งตรง หายใจเข้าช้าๆ
- รูปที่ 5 ให้มือและแขนกลับมาท่าเริ่มต้นใหม่

จบท่าที่ 2 ให้ทำซ้ำ 3 ครั้ง

“ แก้วไหล่ตืด ข้อศอกตืด นิ้วลือค ”

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

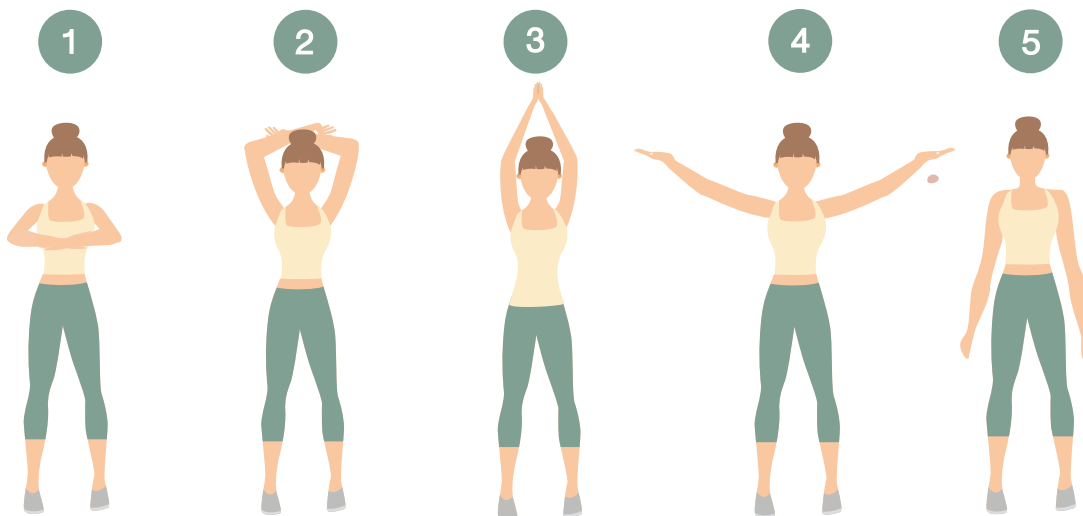
@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่

3

ท่ากอดเสื้อ

รูปที่ 1

ท่ามือ 2 ข้าง ยกแขน งอข้อศอก 90 องศา ให้แขน 2 ข้าง ขนานกันและอยู่ระดับเดียวกันบริเวณหน้าอก อย่าให้แขนซ้อนกันจะยกแขนข้างไหน ไว้ข้างหน้าก่อนก็ได้ (เหมือนกำลังกอดเสื้อ)

รูปที่ 2

ยกแขน 2 ข้างช้า ๆ ขึ้นเหนือศีรษะ ให้แขน 2 ข้างอยู่ในระดับเดียวกัน อย่าให้แขนซ้อนกันหรือแยกจากกัน ให้แขนอยู่ระดับเดียวกันจนถึงกลางศีรษะ หายใจเข้าช้า ๆ

รูปที่ 3

ชูแขนให้สูง โดยให้แขนแนบหู หลังมือประกบกัน

รูปที่ 4

กระดกข้อมือขึ้น แขนมือที่ท่าออก แอนมือ 90 องศา เหมือนท่ารำละคร

รูปที่ 5

วาดแขน 2 ข้างไปด้านหลังเหมือนท่าที่หนึ่ง แต่ปลายนิ้วชี้ลงพื้น (ตรงข้ามกับท่าที่หนึ่ง ท่ารำละคร) หายใจออกช้า ๆ

จบท่าที่ 3 ให้ทำต่ออีก 4-6 ครั้ง โดยสลับแขนซ้ายและแขนขวาให้อยู่ข้างหน้าสลับกัน

“ แก้วพวดตันคอ เวียนศีรษะ ”

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

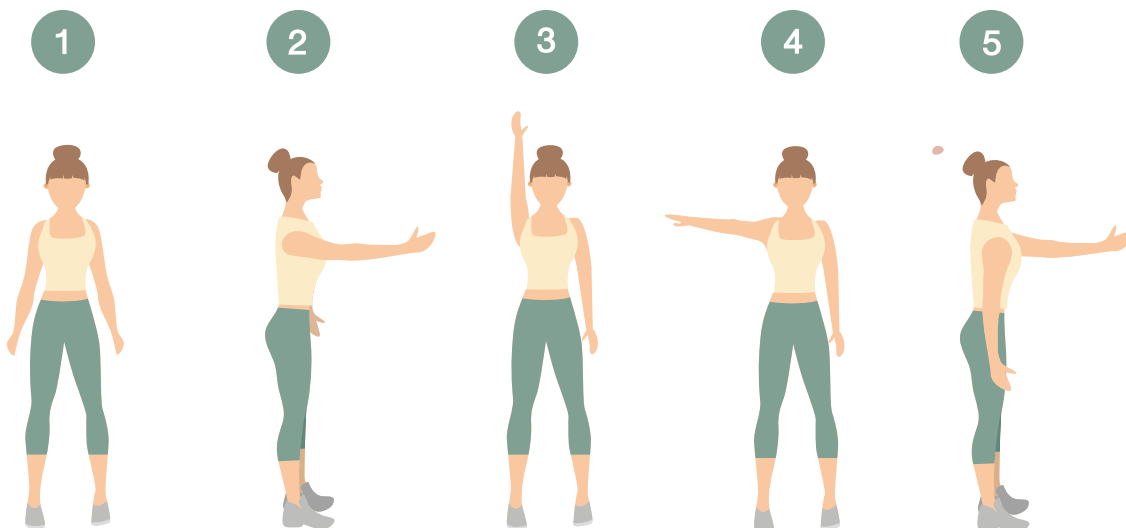
@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่

ท่าหมุนแขน หรือ กรรเชียง

รูปที่ 1

ยืนตรง ปล่อยแขนข้างลำตัวตามปกติ ให้ฝ่ามือไปด้านหลัง

รูปที่ 2

ยกแขนทีละข้าง อาจจะยกแขนข้างใดก่อนก็ได้

รูปที่ 3 - 4 - 5

ยกแขนไปข้างหน้าสูงขึ้นเหนือศีรษะและหมุนกลับมาด้านหลัง ยกแขนหมุน 180 องศา แบบกรรเชียงว่ายน้ำ หายใจเข้าช้า ๆ เมื่อยกแขนขึ้น หายใจออกช้า ๆ เมื่อยกแขนลง หมุนครบแขนจะกลับมาข้างลำตัว ฝ่ามือจะหันไปด้านหน้า พลิกฝ่ามือกลับก่อนยกต่อ

จบท่าที่ 4 ให้ทำทีละข้างสลับกันไป ข้างละ 3 ครั้ง

“ แก้วไหล่ติด ปวดข้อมือ ปวดต้นคอ ปวดศีรษะ ”

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

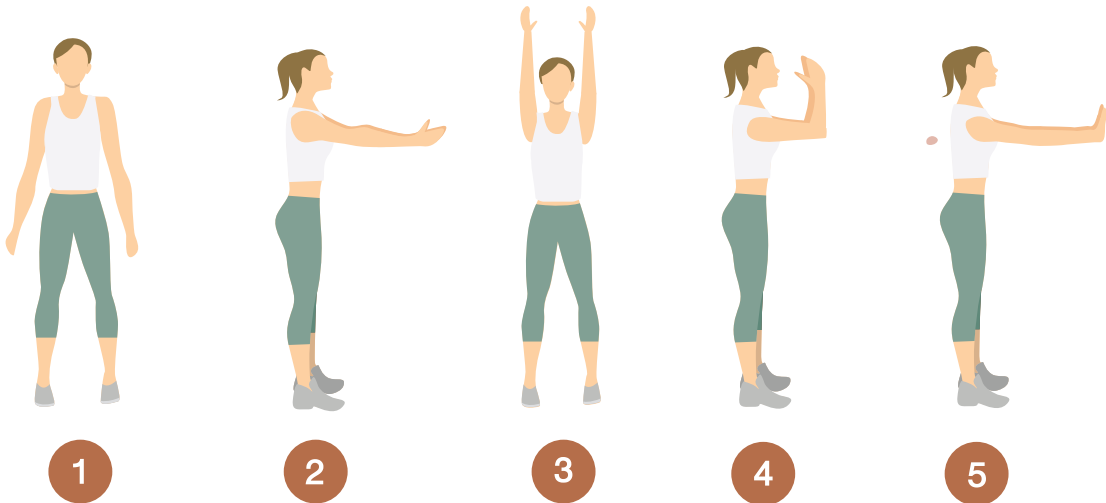
@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่

ท่าปล่อยพลัง

- 1 ยืนตรงปล่อยแขนและมือไว้ข้างลำตัว
- 2 ยกมือเหยียดไปข้างหน้าพร้อมกัน 2 ข้าง
- 3 ยกแขนขึ้นไปเหนือศีรษะตรงๆ หายใจเข้าช้าๆ ลึก ๆ เหยียดแขนให้สุด ข้อศอกตรง ตั้งข้อมือไปด้านหน้า หายใจเข้าช้าๆ
- 4 งอข้อศอกออกด้านข้าง ให้ฝ่ามือเลื่อนลงมาตรงๆ เหมือนลูบกระจกลงมาถึงระดับไหล่
- 5 ดันฝ่ามือทั้ง 2 ข้าง ไปข้างหน้าแรงๆ พร้อมหายใจออกแรงๆ เป็นการปล่อยพลัง

จบท่าที่ 5 ให้ทำซ้ำ 3 ครั้ง

“ แก้อไหล่ติด ปวดสะบัก ”

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

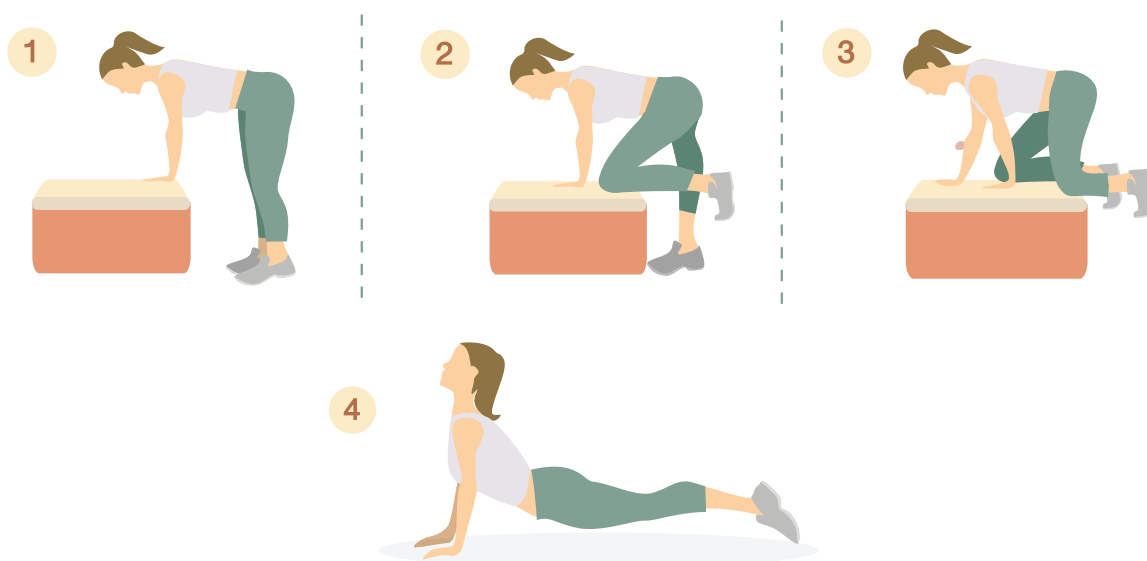
@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่

ท่าขึ้น - ลงเตียง และท่างู

รูปที่ 1 เวลาขึ้นเตียง ให้ขึ้นทางปลายเตียง ยืนที่ปลายเตียง เท้าทิ้ง 2 นิ้ว นานกันเป็นเลข 11 ให้ก้มลงใช้ฝ่ามือยันพื้นเตียง ให้ยันเต็มฝ่ามือปลายนิ้วชี้ไปด้านหน้า

รูปที่ 2 - 3 คลานขึ้นเตียงใช้เข่ายันพื้นเตียงจนเท้าขึ้นมาพ้นจากขอบเตียงและให้บริหารท่างูต่อ

รูปที่ 4 **ท่างู** ใช้ฝ่ามือยันพื้นเตียงระดับไหล่ เหยียดแขนสุดให้ข้อศอกตั้ง เหยงหน้าให้มากที่สุด ปล่อยช่วงท้อง เหว และสะโพกให้ราบกับพื้นเตียง เพื่อให้หลังแอ่น นาน 2 นิ้ว ปล่อยเหยียดสบายๆ เท้าราบกับพื้น หายใจเข้า-ออก ช้า ๆ 2-3 ครั้ง หรือนับ 1-10

ถ้าจะลุกจากเตียง ให้ลงจากท่านอนคว่ำ ใช้มือยันตัวขึ้นในท่างู ยกตัวขึ้นในท่าคลาน และคลานกอดตัวลงมาจากเตียง เมื่อใช้เท้ายันพื้นให้เท้าทั้งสองข้างยันเป็นเลข 11 ก้มตัวใช้มือยันเข่าทั้งสองข้างให้ตั้งก่อนจะยืดตัวตรง

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

ท่าบริหารร่างกายด้วยมณีเวช

ท่าบริหารที่

ท่าแมว

ท่าแมว ยกสะโพกให้สูงขึ้นแล้วเลื่อนไปทางสันเท้าฝ่ามือยันพื้นที่เดิม โม่งยับฝ่ามือ
ก้มศีรษะลง เหยียดแขนตึง หายใจเข้าออกช้า ๆ 2-3 ครั้ง หรือ นับ 1-10 กดศีรษะ
ให้ลงต่ำจนรู้สึกตึง บริเวณกระดูกสันหลัง ช่วงคอ และไหล่

ท่าบริหารที่

ท่าเต่า

ท่าเต่า เลื่อนสะโพกลงมาให้ก้นกับสันเท้า (หรือท่าเต่าที่ทำได้) แขนยังเหยียดตึงเหมือนเดิม
ก้มศีรษะ คอ หลัง ให้ต่ำที่สุด ท่าที่ทำได้ หายใจเข้าออกช้า ๆ และนับ 1-10 เมื่อครบ
สามท่า ให้ทำซ้ำใหม่ กลับไปทำท่างู ท่าแมว และท่าเต่า ให้ครบ 3 รอบ

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

การใช้สมุนไพรในโรงเรียน

กับ

อาการเจ็บป่วย ที่พบบ่อย

- ที่มา
1. หนังสือ คู่มือการใช้สมุนไพรในโรงเรียน
  2. ส่วนที่ใช้ ขนาดและวิธีการใช้ ตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข (สาธารณสุขมูลฐาน) และยาจากสมุนไพร ในบัญชียาหลักแห่งชาติ สมุนไพรที่ใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐาน (mahidol.ac.th)
  3. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ พ.ศ. 2556

ผลิตและเผยแพร่โดย : กองการแพทย์ทางเลือก

กองการแพทย์ทางเลือก

thaicam_news

@thaicam7

@qxd6247f

www.thaicam.go.th

เอกสารอ้างอิง

1. เทวัญ ธาณิรัตน์ (2551). การแพทย์ทางเลือกคืออะไร.วารสารสำนักการแพทย์ทางเลือก ปีที่ 1 ฉบับปฐมฤกษ์ (ก.ย.-ธ.ค. 51) (ออนไลน์) เข้าถึงได้ที่ <https://thaicam.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566
2. กองการบริหารสุขภาพ.กองการแพทย์ทางเลือก.มูลนิธิอุทัย สุดสุข,ประมวลประสิทธิภาพของการสดมภ์ การปฏิบัติสมาธิและเครื่องมือ 3ส.3อ.1น.ต่อการดูแลสุขภาพองค์รวมการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง. กรุงเทพฯ: บริษัท วี อินดี้ ดีไซน์ จำกัด. 2563.
3. กองการแพทย์ทางเลือก. แนวทางการจัดกิจกรรมสร้างสุขภาพดี วิถีธรรม วิถีไทย สำหรับกลุ่มวัยเรียน (อายุ 6-14 ปี). พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัท วี อินดี้ ดีไซน์ จำกัด. 2561.
4. มูลนิธิอุทัย สุดสุข .แนวทางการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ 3ส.3อ.1น. เพื่อสร้างสุขภาพองค์รวม. นนทบุรี: มปท, 2561.
5. สำนักบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพวิถีชีวิตไทย สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือประชาชนสร้างสุขภาพวิถีใหม่วิถีธรรมวิถีไทยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลัก 3ส.3อ1น.และสมาธิบำบัดเอสเคที (SKT). 2564.
6. กองการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. ประมวลประสิทธิภาพของการสดมภ์ การปฏิบัติสมาธิและเครื่องมือ 3ส.3อ.1น. ต่อการดูแลสุขภาพองค์รวม การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง.
7. กองการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. สร้างเสริมสุขภาพด้วยสมาธิบำบัดแบบ SKT 1-7 (เทคนิคลิงสิทธี) รศ.ดร. สมพร กันทรคุชฎี เจริญชัยศรี.
8. กองการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. คู่มือโยคะสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: บริษัท เอสเอฟ พลัส จำกัด. 2561.
9. กองการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. คู่มือการใช้สมุนไพรในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: บริษัท วี อินดี้ ดีไซน์ จำกัด. 2561.
10. นกตล นิงสานนท์. (ออนไลน์) เข้าถึงได้ที่ <https://www.dtam.moph.go.th> สืบค้นวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2566.

บันทึก

“การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมเป็นการดูแลสุขภาพชีวิต
ตามวิถีและการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาไทยด้านการดูแลสุขภาพ
ของคนไทยมีการส่งเสริม สนับสนุนการใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านสุขภาพทั้งการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน
และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ นับเป็นระบบความรู้การดูแลสุขภาพ
ในระบบสุขภาพชุมชนของประชาชนที่มีความสำคัญ
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก”

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

จัดทำโดย กองการแพทย์ทางเลือก
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข